

SAKSBEHANDLER
Ingunn Holm

VÅR REF.
22/01721-2

DERES REF.

VÅR DATO
09.06.2022

DERES DATO

postmottak@ra.no
www.riksantikvaren.no

PEFC - NORGE
Postboks 1438 Vika
0115 OSLO

Forslag til revidert Norsk PEFC Skogstandard - Riksantikvarens merknader

Riksantikvaren viser til høringsbrev fra PEFC-Norge, datert 11.4.2022.

Riksantikvaren er direktorat for kulturminner i Norge, og avgir en uttalelse om hensynet til kulturminner, kulturmiljøer og landskap.

Vi legger til grunn at kulturminner omfattes av samlebegrepet *miljøverdier* som brukes gjennomgående i standarden.

Kulturminner i skog i Norge – registreringssituasjon og lovverk

Det er en rik og variert bestand av kulturminner i norske skogsområder. Disse kulturminnene går helt tilbake til den eldste bosetningen i Norge i steinalderen og fram til vår tid. Mange av disse kulturminnene er ikke registrert, og hovedproblemstillingen når det gjelder å ta vare på kulturminner i skog i Norge er at kunnskapen om dem er for dårlig.

I kulturminneloven er alle kulturminner eldre enn 1537 automatisk freda. Det samme gjelder for samiske kulturminner som er fra 1917 eller eldre. Det betyr at det ikke er lov til å sette i gang tiltak som er egnet til å skade, ødelegge, grave ut, flytte, forandre, tildekke, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredet kulturminne eller fremkalle fare for at dette kan skje. Skal det gjennomføres tiltak som kan være egnet til å medføre noen av disse konsekvensene for automatisk freda kulturminner, må det søkes om dispensasjon i henhold til bestemmelsene i kulturminneloven.

De automatisk freda kulturminnene i skog som er registrert, er samlet i Riksantikvarens database Askeladden. Den er passordbelagt, men data derfra leveres til Geonorge og er dermed offentlig tilgjengelig blant annet via gårdskart fra NIBIO, Kilden og andre digitale kartløsninger. Riksantikvarens åpne publikumsversjon av Askeladden, *Kulturminnesøk*, er også åpent tilgjengelig for alle.

Kulturminner kan enten være registrert som enkeltliggende kulturminner, for eksempel kullgroper, eller som større felt, for eksempel gravfelt eller rydningsrøysfelt. Når det gjelder slike større felt er alt som ligger innenfor avgrensningen av feltet, med sikringssone, automatisk freda. Her vil det derfor ikke være nok bare å unngå å skade de enkelte, synlige kulturminnene. Det er heller ikke lov å skade marken mellom kulturminnene, som ofte kan inneholde kulturminner som i dag ikke er synlig over markoverflaten, eller kulturlag.

Håndheving av standarden

Det står ingen ting om håndheving av standarden eller om konsekvensene ved brudd på denne i selve standarden. Det er viktig at dette er en standard som har betydning for det praktiske skogbruket i Norge, slik at en både får til en regningssvarende utnyttelse av skogressursene, og at de omfattende miljøverdiene som fins i norske skoger tas vare på. Brudd på standarden bør få konsekvenser.

Kommentarer til de enkelte delene av standarden

Generelt er hensynet til kulturminner godt integrert i standarden.

Kravpunkt 1 gir en god ramme for resten av standarden. Det er viktig at det understrekes at skogeier har plikt til å ha oversikt over miljøverdiene i sin skog og å ta hensyn, om nødvendig ved å avstå fra hogst. Vi legger da til grunn at kulturminner inngår som en del av begrepet *særskilte miljøverdier*.

Kravpunkt 3 omhandler planlegging i skogbruket. Skogbruksplanen er et viktig dokument, og stedet der tilgjengelige kulturminneregistreringer bør inn. Det er positivt at standarden har et eget kravpunkt om dette. Det er en rekke kulturminner i skog som ikke er registrert. I dag kan mange slike kulturminner ses på LIDAR-data, for eksempel i Nasjonal digital høydemodell. Det er viktig at slike data brukes i skogbruksplanleggingen.

Det er også viktig at kulturminner er en del av den operative planleggingen. I kravpunkt 3 nevnes det en rekke opplysninger som skal være tilgjengelige i operativ planlegging. Her bør

også kulturminner nevnes. Som nevnt over er kulturminnedata tilgjengelig via flere kanaler, der blant annet gårdskart og Kulturminnesøk er åpent tilgjengelige kartløsninger.

En del kulturminner er forholdsvis synlige, som for eksempel store fangstgroper for elg eller setertufter. Der det observeres kulturminner i forkant av hogst som ikke er kjent på forhånd må også disse merkes av i terrenget, og de skal rapporteres inn til fylkeskommunen, jf. kulturminneloven.

Under kravpunkt 7 om samiske rettigheter må det inn en liten presisering i setningen om samiske kulturminner. Den korrekte formuleringen er at alle samiske kulturminner fra år 1917 eller eldre er automatisk freda.

I kravpunkt 13 om livsløpstrær og døde trær nevnes det forskjellige typer trær med kulturspor. De siste ti åra har det blitt mer oppmerksomhet om at samene tok bark fra furu for å bruke til mat. Barktatte furutrær bør derfor nevnes i punkt b) under livsløpstrær. Også levende trær med brannspor, pkt. g) i samme liste, kan være kulturspor etter svedjing, enten for dyrking eller beiteforbedring. Dette kan forekomme både i norsk og skogfinsk sammenheng.

Kravpunkt 14. Terrengtransport er erfaringsmessig en av de delene av skogsdrifta som i størst grad kan skade kulturminner, ofte mer enn selve hogsten. Riksantikvaren mener at kravpunktet skal inneholde en bestemmelse som sier at all terrengtransport skal legges utenom kulturminner, og heller ikke gjennom felt med kulturminner.

Kravpunkt 16. Markberedning er et tiltak som kan skade kulturminner. Ved dagens praksis med omfattende stripemarkberedning vil alle kulturminner som ikke er kjent og merket ødelegges. Riksantikvaren er svært bekymret for de omfattende terrenginngrepene som dagens markberedningspraksis representerer. Kulturminneforvaltningen går gjerne inn i en dialog om hvordan dette kan løses til beste for både kulturminnene og skogen.

Det er bra at kravpunkt 16 om markberedning slår fast at det ikke skal markberedes nærmere enn 5 m fra kulturminnets ytterkant, og ikke innenfor kulturmiljøer. Det er også viktig å understreke at det ikke er lov å markberede innenfor den ytre avgrensningen av felt med kulturminner, som for eksempel gravfelt eller rydningsrøysfelt. Det skal ikke markberedes mellom røyser på gravfelt eller rydningsrøysfelt. Punktet bør omformuleres til at det ikke er lov til å markberede nærmere enn 5 m fra kulturminnets registrerte avgrensning. I Riksantikvarens

database Askeladden er en rekke felt med kulturminner gitt en helhetlig avgrensning. Alle arealer innenfor en slik avgrensning er automatisk freda.

Jordsmonnet i skog er et resultat av en 10 000 år lang prosess, fra nedsmeltinga etter istida og fram til i dag. Jordsmonnet og torvlaget er dermed også et arkiv over vegetasjon og naturlige og kulturelle prosesser som har foregått i hele denne tidsperioden. Spor etter disse prosessene ligger i dag i jordsmonnet som for eksempel trekull, pollen og rester etter DNA. Dette er spor som det er mulig å bruke i vitenskapelige analyser for å få fram utviklingen av det norske landskapet over tid. Disse sporene vil ødelegges ved markberedning. Nå er det store arealer av både skog og andre vegetasjonstyper som aldri markberedes. Samtidig er det et faktum at store deler av «arkivet» over utviklingen i de rikeste skogsområdene på det sentrale Østlandet nå fjernes gjennom markberedning.

Kravpunkt 21. Påskoging og treslagsskifte kan også påvirke kulturminner. Kulturminner etter jordbruk, som for eksempel steingjerder, åkerreiner og bakkegjerder kan skades ved skogplanting, der røtter kan skade kulturminnene. Det må heller ikke plantes på kulturminner. I listen over områder der det ikke skal skje treslagsskifte eller påskoging må det derfor også føyes på et punkt om kulturminner. Kulturmark inneholder ikke bare biologiske verdier, men også kulturminner av forskjellig slag.

Kravpunkt 30. Kulturminner og kulturmiljøer

Dette punktet er i det store og hele bra, men vi har noen merknader. Som nevnt over må definisjonen av samiske kulturminner rettes opp, det er samiske kulturminner fra 1917 eller eldre som er automatisk freda.

I kulturminneloven § 3, siste ledd sies det noe om fortsatt bruk av marka over automatisk freda kulturminne:

«Er marken over et automatisk fredet kulturminne eller i et område som nevnt i § 6, tidligere nyttet til beite eller innmark, kan den fortsatt nyttes til disse formål hvis ikke vedkommende myndighet bestemmer noe annet. Uten tillatelse av vedkommende myndighet må det ikke foretas pløying og annet jordarbeid dypere enn tidligere.»

Her er ikke skog eller utmark tatt med. Det betyr at planting av skog på et automatisk freda kulturminne med sikringssone dermed er et tiltak som det må søkes regional kulturminneforvaltning om tillatelse til.

Vi viser også til det vi har skrevet om terrengtransport og markberedning over.

Vi ber om at våre kommentarer og innspill tas med i det videre arbeidet.

Ønskes det ytterligere kommentarer eller avklaringer er det bare å ta kontakt.

Vennlig hilsen

Leidulf Mydland
seksjonssjef

Ingunn Holm
seniorrådgiver

Brevet er elektronisk godkjent uten underskrift

Kopi til: Klima- og miljødepartementet, Postboks 8013 Dep, 0030 OSLO